

Komünist Parti Üzerine Epoch Times Yorumları – Kısım 6

Çin Komünist Partisinin Geleneksel Kültürü Nasıl Yok Ettiğine Dair

Giriş

Kültür bir milletin ruhudur. Bu manevi faktör insanlık için en az fiziksel faktörler kadar önemlidir; örneğin insan ırkı ve yaşadığı vatan gibi.

Kültürel gelişimler bir milletin medeniyetinin geçmişini tanımlar. Milli kültürün tamamen yok olması o ulusun sonunu hazırlar. Görkemli medeniyetler yaratmış uluslar, kendi soyundan insanların hayatta kalmalarına rağmen, kültürleri yok olduğunda kendileri de tarihe karışırlar. Eski medeniyetleri 5000 yıl boyunca sürekli azalan dünyadaki tek ülke Çin olmuştur. Bu geleneksel kültürün yok olması ise affedilemez bir suçtur.

Her ne kadar bu düşüşün tanrıdan geldiği düşünülse de, Çin kültürü Pangu'nun cenneti ve evreni yaratmasındaki gibi efsanelerle başlar.[1] Nüwa'nın insanlığı yaratması[2], Shennong'un yüzlerce iyileştirici bitki tanımı[3] ve Cangjie'nin Çin karakterlerini buluşu[4], "İnsan evreni, evren cenneti, cennet Tao'yu ve Tao da doğal takip eder."[5] Cennet ve insanlığın birleşimi hakkındaki Tao bilgeliği Çin kültürünün damarlarında dolaşmaktadır."Büyük öğrenimler faziletin beslenmesini sağlar". Konfüçyüs 2000 yıldan fazla bir zaman önce öğrencilerine bir şeyler öğretmek için bir okul açmış ve toplumda beş erdem tarafından temsil

Çin tarihinde geleneksel kültür ulusal gücünün seviyesiyle zengin Tang Hanedanlığı döneminde doruğa ulaşmıştır. Bilim alanında da çok ilerlemiş ve diğer uluslar arasında üne sahip olmuştur. Avrupa'dan, Orta Doğu'dan ve Japonya'dan, Tang Hanedanlığının başkenti olan Chang'an'a burslu öğrenciler gelirdi. Çin'i sınırlayan ülkeler Çin'i hükümdar devlet durumuna getirmişlerdir. "Birçok kez tercüme edilmeye ve birbiri ardına gelen alışkanlıkları izleme olasılığına rağmen binlerce ülke Çin'e vergi ödemeye gelmiştir." [7]

Qin Hanedanlığından (M.Ö.221-207) sonra Çin birçok kez azınlık gruplar tarafından işgal edilmiştir. Bu durum; Sui (M.Ö.581-618), Tang (M.Ö.618-907), Yuan (M.Ö.1271-1361) ve Qing (M.Ö.1644-1911) Hanedanlıkları zamanında ve azınlıkların kendi rejimlerini kurdukları bazı dönemlerde meydana gelmiştir. Bununla birlikte neredeyse tüm azınlık grupları Çin'in kendi yöntemleriyle sindirilmişlerdir. Bu da geleneksel Çin kültürünün bütünleşik gücünü gösterir. Konfüçyüs'ün de dediği gibi; "Eğer birbirinden ayrı insanlar uysallıktan uzaklarsa bizim kültürümüzü ve faziletimizi aşılıyarak bir araya getirin." [8]

ÇKP (Çin Komünist Partisi) 1949 yılında güç kazanmasından itibaren, ulusal kaynakları Çin'in geleneksel kültürünü yok etmek için kullandı. Bu hastalıklı yaklaşım ÇKP'nin endüstrileşme merakından değil batı endüstrileşmesine aptalca olan bağlılığından kaynaklanmaktadır. Daha ziyade ÇKP'nin doğasından gelen, Çin'in geleneksel kültürüne karşı koyma ideolojisinden kaynaklanır. Bu nedenle, ÇKP'nin Çin kültürünü yıkımı, şiddeti kullanan devletler tarafından desteklenmiş planlı, iyi organize edilmiş ve sistematiktir. Kuruluşundan beri ÇKP, Çin kültürünün ruhunu tamamen yok etmeye yönelik devrimciliğini hiç sona erdirmemiştir.

ÇKP'nin bu geleneksel kültürü kasıtlı kötüye kullanımı ve el altından değiştirmesi, yok olmasından daha aşağılık bir durumdur. ÇKP; Çin'in geçmişine dair kötü durumlara, insanları geleneksel değerlerden uzaklaştıran, güç uğruna yaşanan içsel çekişmeler gibi durumlara, taktiklerin kullanımı ve komplo teorilerine, diktatörlük ve despotluk çalışmalarına dikkat çekmiştir. Bu tarihi örnekleri, ÇKP'nin özgün tinsel standartlarını, düşünce ve söylev sistemlerini yaratmaya yardımcı olmak açısından kullanmıştır. Bunu yaparak ÇKP yanlış bir izlenim yaratarak, Parti kültürünü geleneksel Çin kültürünün bir devamı olarak göstermiştir. ÇKP genelde, insanların Parti Kültürüne olan nefretlerinin avantajına sahiptir ki bu durum insanların otantik Çin kültüründen vazgeçmeleri konusunda kışkırtılmalarını içerir.

ÇKP'nin geleneksel kültürü yok etmesi Çin'e feci sonuçlar getirmiştir. İnsanlar sadece ahlaki duruşlarını kaybetmekle kalmamış aynı zamanda ÇKP'nin dehşet verici teorilerini benimsemeye zorlanmışlardır.

I. ÇKP Neden Geleneksel Kültürü Sabote Etmek İstedi?

Çin Kültürünün, Güvene ve Kutsal Faziletlere Dayalı Uzun Geleneği

Çin Ulusunun otantik kültürü 5000 yıl önce, Çin Medeniyetinin ilk atası olarak bilinen efsanevi İmparator Huang ile başlamıştır. Esasında İmparator Huang Taoizm'i kurmakla onurlandırılmış olup, bu okul Huang-Lao (Lao-Zi) düşünce okulu olarak da adlandırılır. Taoizm'in, Konfüçyanizm üzerindeki derin etkilerini birçok Konfüçyüs deyişlerinde görebiliriz. Örneğin; "Tao'yu iste, faziletlerle donan, hayırseverlikle yoğrul ve kendini sanata ver." ve "Eğer bir kişi sabah Tao'yu duyarsa akşam hiçbir pişmalık duymadan ölebilir." [9]

Değişimler Kitabı (I Ching), cennet ve cehennemın bir kaydı, yin ve yang, kozmik değişiklikler, sosyal yükseliş ve düşüşler ve insan hayatının kuralları olarak Konfüçyüs tarafından Çin klasikleri arasında bir numara olarak değerlendirilmiştir. Kitabın kehanet gücü modern bilimin gösterdiklerinden daha üstün olmuştur. Taoizm'e, Konfüçyanizme ve Budizm'e ek olarak özellikle Zen Budizm'inin Çin entelektüellerinin üzerindeki kehanetinin etkisi geç farkedilmiştir.

Konfüçyanizm geleneksel Çin Kültürünün bir parçası olup "günlük dünyaya giriş" üzerine odaklanmıştır. Çocuęa yönelik dindarlığın büyük bir rol oynadığı ve "bütün nezaket çocuk dindarlığıyla başlar"ın öğretildiği bir aile bazlı etik kurar. Konfüçyüs; hayırseverliği, doğruluğu, dürüstlüğü, bilgeliği ve sadakati savunur fakat ayrıca da şunu sorar "çocuk dindarlığı ve kardeş sevgisi, hayırseverliğin kökleri değil midir?"

Aile bazlı etik doğal olarak sosyal hayata rehberliğe kadar genişletilebilir. Çocuk dindarlığı ise ikincil grubun monarşiye sadakatine kadar genişletilebilir. Şöyle denir; "Çocuk dindarlığına ve kardeş sevgisine sahip kişinin yukarıdaki suçları işlediği nadiren görülür." [10] Kardeş sevgisi kardeşler arası ilişkidir ve arkadaşlar arasındaki doğruluk ile adalete kadar gidebilir. Konfüçyanistler, bir ailede babanın nazik, oğulun dindar, büyük kardeşin arkadaşça ve küçük oğulun saygı dolu olmasını öğretirler. Buradaki babanın nezaketi, kendi altları doğrultusunda monarşideki hayırseverliğe kadar gider. Bir ailenin gelenekleri sağlandığı sürece sosyal ahlak doğal olarak korunur. "Bir kişiyi yetiştir, birinin ailesini yönet, birinin devletini doğru bir şekilde idare et ve tüm krallığı sakin ve mutlu kıl." [11]

Budizm ve Taoizm, Çin kültürünün, olağan dünyayı terketme üzerine odaklanan bölümlerinden biridir. Budizm ve Taoizm'in etkisi, sıradan insanların hayatlarına her yönüyle girmek olarak tanımlanabilir. Taoizm'e derinden bağlı uygulamalar; Çin ilaçlarını, qigong'u, falcılığı (Feng Shui) ve kehaneti içerir.

Konfüçyanizm, Budizm ve Taoizm inanışları Çinlilere çok durağan, "cennet durdukça değişmeyen" bir ahlaki sistem sunar. [12] Bu etik sistem, toplumun uyumu, barışı ve güçlendirilmesi için bir temel önerir.

Ahlak manevi krallığa aittir bu nedenle de genellikle kavramsaldır. Kültür, dilde de anlaşılın soyut bir ahlaki sistemi ifade eder.

Çin kültüründe çok ünlü, "Dört Çin Klasięi"ni örnek olarak alabilirsiniz. *Batıya Yolculuk* [13] efsanevi bir hikayedir. *Kırmızı Konakların Rüyası* [14], canlı bir taş, sonsuz boşluğın tanrısı ve büyük israf dağının temelsiz uçurumuyla sınırsız zamanın Tao'su arasındaki dialog ile başlar. Bu dialog romanın içinde geçen insan dramıyla ilgili ipuçları verir. *Bataklığın Haydutları* [15], masal ilk olarak Hong'un askerdeyken yanlışlıkla nasıl 108 şeytanı serbest bırakmasıyla başlar. Bu efsane 108 kaçağın avlanmasının başlangıcını açıklar. *Üç Krallık* [16], bir felaketin tanrısal uyarısıyla başlar ve Tanrının arzusunun kaçınılmaz kararıyla sonuçlanır: "Dünya meseleleri bitmez bir nehir gibi akar; cennetten çıkma bir yazgı, ulaşmakta sonsuzluk ve hepsi kötü kader. Diğer bilinen hikayeler; "Doğu Zhou'nun Romanı" [17] ve *Yue Fei'nin Bütün Hikayesi* [18] gibi, hepsi benzer efsanelerle başlar.

Bu yazarlar bu efsaneleri tesadüf eseri kullanmazlar, fakat Çin entelektüellerinin doğa ve insanlık doğrultusunda kurdukları temel felsefenin bir yansımasıdır. Bu romanlar Çinlilerin zihinlerinde derin bir etkiye sahiptir. Doğruluktan bahsederken insanlar içeriğinden çok Üç Krallıktaki Guan Yu'yu (M.S.160-219) düşünürler, arkadaşlarına olan doğruluğunun bulutları

nasıl geçtiği ve cennete nasıl ulaştığını, değişmeyen bağlılığı ile mağrur ve ezeli kardeşi Liu Bei'nin düşmanlarından kazandığı saygıyı, savaştaki cesaretinin en korkunç durumda bile kazanmaya yettiğini, Mai kasabası yakınlarındaki son bozguna uğratışını ve son olarak da bir tanrı olarak oğluyla konuşmasını anlattığı gibi. Bağlılıktan bahsederken de Çinliler doğal olarak Yue Fei'yi (M.S.1103-1141) düşünürler, ülkesine tam bağlılık ve sadakatle hizmet eden Song hanedanlığının generali ve Üç krallık zamanında, ölünceye dek her şeyini veren Shu eyaletinin başkanı olan Zhuge Liang (M.S.181-234).

Geleneksel Çin Kültürünün bağlılık ve doğruluk övgüleri bu yazarların renkli hikayelerinde tüm detaylarıyla anlatılmışlardır. Kabul ettikleri bu genel ahlak prensipleri kültürel ifadelerde somutlaştırılmış ve özgünleştirilmiştir.

Taoizm doğruluğun üzerinde durur. Budizm merhametin, Konfüçyanizm ise sadakat, hoşgörü, doğruluk ve dürüstlüğün üzerinde durur.” Şekilleri farklı olsada amaçları aynıdır, hepsi insanlara nezakete dönmek yönünde ilham verirler.” [19] Bunlar, geleneksel Çin kültürünün, Konfüçyanizm, Budizm ve Taoizme dayanan en değerli yanlarından biridir.

Geleneksel Çin Kültürü; cennet, Tao, Tanrı, Buda, kader-kısmet, doğruluk, dürüstlük, hayırseverlik, bilgelik, sadakat, güvenilirlik, utanç, bağlılık, çocuk dindarlığı, saygınlık.. gibi birçok konsept ve ilkeyle donatılmıştır. Bir çok Çinli okuma yazma bilmez ama yine de geleneksel oyun ve operalara aşinadrlar. Bu tür kültürel şekiller sıradan insanların geleneksel ahlakı öğrenmeleri açısından önem taşıyan yöntemler olmuşlardır. Bu nedenle; ÇKP'nin geleneksel Çin Kültürünü yok etmesi Çin ahlakına direkt bir saldırı olmuş ve toplumun barış ve uyum temelini baltalamıştır.

Geleneksel Kültüre Karşı Olan Kötü Komünist Teorisi

Komünist Partinin felsefesi otantik geleneksel Çin Kültürünü tamamıyla yalanlar. Geleneksel Kültür cennetin emirlerine saygı duyar, Konfüçyüs'ün de söylediği gibi; “yaşam ve ölüm birer alın yazısıdır ve varlık ile bolluk cennetle sonuçlandırılır.” [20] Budizm ve Taoizm; tanrıya inanmanın, yaşam ve ölümün reankarnasyon döngüsünün ve iyi ile kötünün karmik nedenlerinin biçimleridir. Bunun aksine Komünist Parti sadece ateizme inanmakla kalmaz ayrıca Tao'ya delice karşı gelir ve cennetin ilkelerine saldırır. Konfüçyanizm aileyi değerli kılar fakat Komünist bildirgesi ailenin ortadan kaldırılmasını açıkça ilan eder. Geleneksel Kültür Çin'i yabancidan ayırır fakat yine Komünist bildirgesi ulusallığın sonunu savunur. Konfüçyüs kültürü nezaketi diğerlerine anlatmaya çalışırken Komünist Parti sınıfsal çatışmayı cesaretlendirir. Konfüçyüsü benimseyenler ise monarşiye bağlılığı ve ulusa sevgiyi cesaretlendirir. Komünist bildirgesi ayrıca ulusların ortadan kaldırılmasına yardımcı olur.

Çin'de güce ulaşmak ve elde etmek için, Komünist Parti ahlaksız düşüncelerini Çin topraklarına ekmiştir. Mao Zedong'un iddiasına göre; “eğer biz bir otoriteyi yok etmek istiyorsak ilk önce propaganda yapmalı ve ideolojinin olduğu yerde çalışmalıyız.”[21] ÇKP fark etmiştir ki silahlarla donanmış vahşi Komünist Teorisi, batı düşüncelerinin reddidir ve Çin'in 5000 yıllık kültürel tarihine dayanamamıştır. “Bir peni için, bir pound için” ÇKP daha sonra geleneksel Çin kültürünü tamamen ortadan kaldırmış olacaktır ki Marxizm ve Leninizm Çin politik sahnesinde yerini alır.

Geleneksel Kültür ÇKP'nin Diktatörlüğüne Bir Engeldir

Mao Zedong demiştir ki; ne Tao'yu ne de cenneti takip eder.[22] Geleneksel Çin Kültürü şüphesiz ÇKP'nin Tao'ya karşı gelen ve cennetle yarışan anlayışına ciddi bir engel teşkil etmiştir.

Geleneksel Çin Kültürüne bağlılık demek gözün tamamen kör olması anlamına gelmez. İnsanların gözlerinde imparator, üstünde cennet olan, cennetin oğludur. İmparator her zaman doğru olamaz. Bu nedenle imparatorun hatalarını işaret etmesi bakımından gözlemciler ihtiyaç olmuştur. Çin'in kronik sistemi, imparatorun ağzından çıkan her söz ve eyleme dair tarihi bir kayda sahiptir. Kılı kırk yaran gözlemciler bilge krallarının öğretmeni oluverirler ve imparatorun davranışları Konfüçyüs klasikleri doğrultusunda değerlendirilirdi. Eğer imparator ahlaktan yoksunsa ve Tao tarafından aydınlatılmadıysa insanlar, Chengtang'ın Jie'ye yaptığı gibi yada Kral Wu'nun Zhou'yu devirmesi gibi, devirebilirler.[23] Geleneksel Kültürle sınanan bu yükselişler Tao'yu yada sadakati çiğnemek gibi değerlendirilmemiştir. Onun yerine cennet tarafında Tao'yu zorlamak olarak değerlendirilebilir. Song Handedanlığı döneminde iyi bilinen askeri komutan Wen Tianxiang (M.S.1236-1283) [24], hapse atıldığında, imparatoru ikna etme çabalarına rağmen Moğolistanlı istilacılar tarafından kuşatılmayı reddetmiştir. Bunun nedeni, bir Konfüçyüs yanlısı olarak, “ilk olarak insanların, sonra ulusun en son olarak da hükümdarın önemli olduğuna inanır.” [25]

ÇKP'nin diktatörlüğü bunun gibi geleneksel inanışları hiçbir zaman kabul etmemiştir. ÇKP kendi liderlerini aziz ilan etmek ve kişiliğine olan merakı yükseltmek ister ki böylelikle cennet gibi, Tao gibi, tanrı gibi uzun süre yukarıdan yönetenlere izin vermemiş olacaktır. ÇKP yaptığı şeyin, geleneksel kültür standartları doğrultusunda değerlendirildiğinde Tao ve cennete karşı çok iğrenç ve büyük bir suç olarak kabul edildiğinin farkında değildir. Farkında oldukları tek şey geleneksel kültür var olduğu sürece insanların ÇKP'ni “büyük, görkemli ve doğru” olarak değerlendirmeyecekleriydi. Bilge kişiler, “monarşiyi devam ettirme adına hayatlarını riske atarak”[26] gelenekleri sürdürmeyi ve insanları hükümdarın üstünde tutmayı amaçlamışlardır. Bu nedenle insanlar ÇKP kuklalarına dönüşmeyecekler ve ÇKP çoğunluğu düşünce uyumuna zorlayamayacaktı.

Geleneksel kültürün cennete, doğaya ve evrene saygısı, cenneti ve evreni değiştirme yolundaki ÇKP'nin doğayla kavgasında bir engel oluşturmuştur. Geleneksel kültür, “insan hayatını içeren herhangi bir durumda en büyük dikkati gösterilmeli”yi öğreterek insan hayatına büyük değer verdiğini gösterir. Böyle bir algı ÇKP'nin yaptığı soykırıma ve ilkelerine bir engel teşkil etmekteydi. “Tanrısal Tao”nun geleneksel kültürün en son ahlak kuralları, ÇKP'nin ahlak ilkelerini kullanmasının önüne çıkmıştır. Bu nedenlerden dolayı ÇKP kendi kültürünü desteklemesini sağlamak adına geleneksel kültürü düşman ilan etmiştir.

Geleneksel Kültür ÇKP'nin Mantıklı Kurallarına Meydan Okur

Geleneksel Çin Kültürü tanrıya ve cennetten gelen emirlere inanır. Cennetin emirlerini kabul etmek demek; hükümdarın daha akıllı olması, Tao'yu takip etmesi ve kadere ayak uydurması anlamına gelir. Tanrıya inanmak demek ise; cennetteki tüm insanların üzerindeki otoriteyi kabul etmek anlamına gelir.

ÇKP yönetim ilkeleri şöyle özetlenebilir: “geleneğin zinciri bizi daha fazla bağlamamalı, çalışanlar kölelikten kurtulmalıdır. Evren yeni temeller üzerine kurulmalı fakat biz hiçbir şey hep olmalıyız.” [27]

ÇKP, öncü emekçilerin açtığı yolda ilerleyen Komünizmi erken bir cennet olarak tanımlayarak, tarihi materyalizmin yada Komünist Partinin ilerlemesini sağlar. Böylelikle Tanrıya inanmak doğrudan ÇKP'nin mantıklı kurallarına meydan okur.

II. Komünist Parti Geleneksel Kültürü Nasıl Sabote Eder

ÇKP'nin yaptığı herşey politik bir amaca hizmet eder. Zülmü bulmak, devam ettirmek ve güçlendirmek için ÇKP insanın yaradılışını kötü Parti yaradılışı ile ve Çin geleneksel kültürünü onun yalancı, nefret ve şiddet dolu Parti anlayışı ile değiştirme ihtiyacı duyar. Bu yok olma ve yerine koyma, kültürel kalıntıları, tarihi mekanları ve ahlak, insan ve evrene geleneksel çerçeveden bakan hem soyut hem de somut eski kitapları içerir. İnsan hayatına dair tüm yanları; hareketlerini, düşüncelerini ve yaşam tarzlarını kapsayarak içine alır. Aynı zamanda ÇKP önemsiz ve yüzeysel bildireleri bir esas olarak ortaya koyar ve daha sonra bu esası yüzeyle çıkarır. Parti geleneği biçimini saklarken gerçek geleneği Parti Kültürü ile değiştirir. Daha sonraları, devam eden ve gelişen bir Çin Geleneksel Kültürü görünümü arkasında, insanları ve uluslararası toplumu aldatır.

Eş Zamanlı Tüketilen Üç Din

Gerçeğe borçlu olarak, geleneksel kültür Konfüçyanizm, Taoizm ve Budizm içinde kök salmıştır. ÇKP'nin geleneksel kültürü yok etmedeki ilk adımı, insan dünyasında ortaya konan kutsal ilkeleri tüketmek ve bununla beraber üç dini yok etmektir.

Bütün bu üç ana din, Konfüçyanizm, Taoizm ve Budizm, yok olma ile tarihin farklı zaman periyotlarında karşılaşmıştır. Örneğin Budizm'i ele alalım. Tarihte, “Üç Wus ve Bir Zong” olarak bilir ve Budist inananlarının Çin hükümdarları tarafından eziyet gördüğü ve dört ana sıkıntıdan dolayı acı çektiği anlatılır. Kuzey Wei Hanedanlığı (M.S.386-534) imparatoru Taiwu [28] ve Tang Hanedanlığı(M.S.618-907) imparatoru Wuzong [29] Budizm'in soyunu tüketerek Taoizm'in baskın gelmesini sağlamaya çalışmışlardır. Kuzey Zhou Hanedanlığı (M.S.557-581) İmparatoru Wu[30] ise Budizm ve Taoizm'in ikisini de yok etmek istemiş, fakat Konfüçyanizm'e saygı göstermiştir. Zhou Hanedanlığının sonraki (M.S.951-960) imparatoru Shizong [31] sadece Buda heykellerini para atma heykelleri olarak kullanmak hariç Budizm'i yok etmeye çabalamış ve Taoizm ile Konfüçyanizm'e hiç dokunmamıştır. ÇKP ise üç dini de eş zamanlı yok eden tek rejimdir. ÇKP hükümet kurmasından kısa bir süre sonra tapınaklara zarar vermeye, kutsal kitapları yakmaya ve Budist keşiş ve rahibeleri dünyevi hayata dönmeye zorlamışlardır. Diğer dini mekanları yok etmesi de hiç o kadar zor olmamıştı. 1960'lardan itibaren Çin'de herhangi bir dini mekana rastlamak mümkün olmamıştır. Büyük Kültür Devrimi sırasında, “dört eskiyi atın” [32] kampanyası ile örneğin; eski fikirler, eski kültür, eski adet ve eski alışkanlıklar gibi, daha büyük dini ve kültürel yıkıma neden olmuştur.

Örnek vermek gerekirse; Çin'deki ilk Budist tapınağı Beyaz At Tapınağıdır (Bai Ma Tapınağı) [33] ve Luoyang şehrinin dışındaki Henan kasabasında, Doğu Han Hanedanlığı (M.S.25-220)

zamanında inşa edilmiştir.” Çin’de “Budizmin Beşiği” ve “Kurucuların Evi” olarak onurlandırılmıştır. “Eski dörtleri atın” olgusu sırasında Beyaz At Tapınağının ganimetlerini kaybetmesi kaçınılmaz olmuştur.

Tapınağın yanında ayrıca Beyaz At Tapınağı da yer almaktadır. Parti bölüm sekreteri köylülere tapınağı devrim adı altında parçalamıştır. Liao Hanedanı (M.S.916-112) döneminde yaklaşık 1000 yaşından büyük onsekiz Arhat heykeli de ortada kalmamıştır. Seçkin bir Hintli keşiş tarafından 2000 yıl önce Çin’e getirilen Beiyekutsal kitabı [34] da yakılmıştır. Ender hazinelerden Yılkı Atı parçalara ayrılmıştır. Seneler sonra sürgündeki Kamboçya Kralı Noro Sihnouk, özel bir istekte bulunarak Beyaz At Tapınağını satın almak istemiştir. Pekin’teki

ıştır. Bu aslında Çin Kültürünü yıkıcı bir şekilde tamamen de

ıyla in

Dini Yok Etmek İçin Özel Bir Yol

Lenin'in dediği gibi; “kaleyi kuşatmanın en kolay yolu içinden başlamaktır.” Marksizm ve Leninizm'in bir grup çocuk ve torunları olarak, ÇKP bunu doğal yoldan ve söylenmeden algılar. “Mahayana ve Mahaparinirvana” vecizelerinde[44] Buda Sakyamuni, nirvanadan sonra şeytanların keşiş ve rahibeler olarak tekrar dünyaya gelecekleri ve kadın ile erkeklerin Budistleri kullanarak Dharma'yı devirecekleri kehanetinde bulunmuştur. Tabii ki biz Buda Sakyamuni tam olarak neyi kastediyor bilemeyiz. Bununla birlikte ÇKP'nin Budizm'i yok etme çabaları bazı Budistler ile “birleşmiş politik hareketleri” oluşturmasıyla başlamıştır. Neredeyse bazı yer altı Komünist Parti üyelerini, dinin içine gizlice sızmak ve içten devirmek amaçlı göndermişlerdir. Kültür Devrimi sırasındaki bir eleştiri toplantısında bir kişi Çin Budist Kurumunun kötü başkanı Zhao Puchu'ya “Siz bir Komünist Parti üyesisiniz neden Budizm'e inanıyorsunuz?” sorusunu sordu.

Buda Sakyamuni üstün bir mertebeye erişti ve “temel prensip, konsantrasyon ve bilgelik” konusunda aydınlanmasını tamamladı. Nirvanadan önce öğrencilerine (takipçilerine) “temel ilkeleri incelemelerini ve desteklemeleri, hayal kırıklığına uğratmamaları ve çığnememeleri gerektiği” bilgilerini verdi. Ayrıca; “temel ilkelere karşı gelen kişilerin cennet, ejderha, hayaletler ve tanrı tarafından nefretle karşılanacağı, kötü ünlerinin uzak yakın her yana yayılacağı, yaşamları sona erdiğinde cehennemde karmalarından dolayı acı çekecekleri ve değişmez sonlarıyla karşılanacakları, daha sonra tekrar dirilecekleri, aç hayalet ve hayvanların vücutlarına katlanarak acı çekecekleri ve bu şekilde sonu rahata kavuşmaz bir döngünün içinde kalacakları” konularında uyarmıştır. [45]

Politik Budist keşişler sağır kulaklarını Buda'nın uyarılarına çevirmişlerdir. 1952 yılında ÇKP, temsilcilerini Çin Budist Kurumunun törenli açılışına katılmak üzere göndermişlerdir. Toplantıda, kurumdaki birçok Budist, temel ilkeleri yürürlükten kaldırma teklifinde bulundular. Bu disiplinlerin birçok genç kadın ve erkeğin ölümüne yol açtığı iddiasında bulundular. Hatta bazı kişiler “insanların istediği dine inanma konusunda özgür olmaları, keşiş ve rahibelerin; evlenme, içki içme ve et yeme konularında da serbest olabileceklerini ve kimsenin buna engel olamayacağı” görüşlerini savunmuşlardır. Aynı zamanda Üstad Xuyun da toplantıdaydı ve Çin'de Budizm'in tükenme tehlikesiyle yüz yüze geldiğini gördü. Tekliflerin karşı yönünde bir adım attı ve Budist ilke ve kıyafetleri konusunda başvuruda bulundu. Üstad Xuyun daha sonra iftira edilerek “devrim karşıtı” olarak nitelendirildi. Baş rahibin odasında alıkonuldu ve yeme ve içmesi engellendi. Tuvaleti kullanmak için bile odadan çıkmasına izin verilmedi. Bunun yanı sıra, altın, gümüş ve ateşli silahlarını bırakması emredildi. Xuyun bunlara sahip olmadığı cevabını verince öyle kötü dövüldü ki, kafatası çatladı ve kaburgaları kırıldı. Bu olay olduğunda Xuyun 112 yaşındadır. Askeri polis onu yataktan yere itti. Bir sonraki gün geldiklerinde Xuyun hala hayattaydı ve bu nedenle tekrar vahşice dövüldü.

1952'de kurulan Çin Budist Topluluğu ve 1957'de kurulan Çin Taoist Topluluğu her ikisinde kuruluş demeçlerinde “insanların yönetimi altındaki bir liderlik olacağını” açıkça ifade etmişlerdir. Gerçekte ateist bir ÇKP liderliği yönetimi altında bulunmuşlardır. Her iki toplulukta üretim ve inşaat aktivitelerine aktif olarak katılacağını ve yönetim politikalarını yerine getireceğini belirtmişlerdir. Her ikisi de tamamen dünyevi örgütlenmelere dönüşmüşlerdir. Temel ilkeleri benimseyen ve bu ilkelerle donanmış Budist ve Taoistler hala devrim karşıtı yada batıl inançlı tarikatların ve gizli toplulukların üyesi olarak sınıflandırılmışlardır. “Budist ve Taoistlerden arınmak” devrimci sloganı altında hapse atılmış, “emekleri doğrultusunda düzeltilmeye” zorlanmış hatta idam edilmişlerdir. Hristiyanlık yada Katoliklik gibi batıdan yayılan dinler bile serbest bırakılmamıştır.

1958'de yayınlanan “*Çin Komünist Partisinin Hristiyanlara Nasıl Zulmettiği*” isimli kitapta verilen istatistikler ve sınırlı sayıda döküman, mal sahibi ve yerel grup lideri olarak gösterilen 8,840 rahibin öldürüldüğünü, 39,200'ünün ise çalışma kamplarına gönderildiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca “Devrim karşıtı” olarak nitelendirilen rahipler arasından 2,450'si öldürülmüş ve 24,800'ü ise çalışma kamplarına gönderilmiştir. [46]

Dinler insanların kendilerini dünyevi hayattan uzaklaştırdıkları ve yetiştirdikleri bir yoldur. “Karşı Kıyının” (mükemmel aydınlanma kıyısı) ve “Cennet”in üzerinde dururlar. Sakyamuni Hintli bir prensi. Mukti'yi [47] aramak için tahtı bıraktı ve ağaçlık bir dağa giderek kendini, sıkıntılarla sınıyarak yetiştirmeye, çok çalışmaya bunları

rahibelerin evlenmesini emretti. Buna ek olarak genç ve güçlü keşişler askere katılmaya zorlandı ve ölme ihtimallerine rağmen savaş alanına gönderildiler. [53]

Çin’de ki birçok dini grup ÇKP’nin vahşi sindirme politikası altında parçalandılar. Budizm ve Taoizmin gerçek seçkin sınıfı bile sindirildi. Kalanların arasından birçoğu dünyevi hayata diğer bir kısmı ise Komünist Parti üyeleri olarak duyuruldu. Bu üyeler; kesa cüppesini giyenler, Budist kutsal kitabını, Taoist yasalarını ve kutsal kitabı çarpıtmak için Taoist yada Pastor’un cüppesini giyenler [54] ve bu öğretilerde ki ÇKP’nin hareketinde adalet arayanlar.

Kültürel Kalıntıların Yok Olması

Kültürel kalıntıların yıkımı ÇKP’nin geleneksel kültürü yok etmesinin önemli bölümlerinden biridir. “Eski dörtleri atın” da entelektüeller tarafından toplanan benzer kitaplar, kaliograflar ve resimler, flamalara ve kağıt hamurlarına işlendi. Zhang Bojun [55]’ın 10,000’i aşkın sayıda kitapla aile koleksiyonu bulunmaktadır. Kızıl Muhafızların liderleri bunları yakarak ısınmak için kullanmışlardır. Geriye kalanlar ise kağıt değirmenlerine gönderilmiş ve kağıt hamuruna dönüştürülmüştür.

Kaliografi ve yağlıboya monte uzmanı Hong Qiusheng yaşlı bir adamdır ve eski hattatlar ve ressamlar arasında “mucize doktor” olarak bilinir. Sayısız birinci sınıf başyapıtı monte etmiştir; Song İmparatoru Hong Qiusheng’in [56] manzara resimlerini, Su Dongpo’nun [57] bambu resimleri ve Zhengming [58] ile Tang Bohu [59]’nun resimleri gibi. Onlarca yıldan sonra, eski kaliografi ve resimlerin yüzlercesini kurtarmış ve birinci sınıf milli bir koleksiyon haline getirmiştir. Koleksiyonda yer alan kaliografi ve tablo örneklerinin “dört eski” olarak nitelendirilip yakılması kendisinde büyük acı vermiştir. Daha sonraları Mr. Hong “100 jin [60] (50 kilogram) dan fazla kaliograf ve tablonun uzun süren yakılışını gözyaşları içinde anlatmıştır.” [61]

“Dünya meseleleri gelir giderken
Eski ve modernle beraber
Nehirler ve dağlar görkemlerinden hiçbir şey kaybetmeden
Ve hala bu izlere tanıklık ederler...” [62]

Eğer bugünün Çinlileri hala tarihlerini hatırlasalardı Meng Haoran’ın bu şiirini ezbere okumak yerine daha farklı hissederdiler. En ünlü dağ ve nehirlerin tarihi mekanları harap olmuş ve “eski dörtleri atın” fırtınasında yok olmuşlardır. Sadece Orkide Köşkü değil, Wang Xizhi [63]’ın yazdığı ünlü “Orkide Köşkünde bestelenen şiirlerin derlemesine giriş” [64] de yok edilmiş, ayrıca Wang Xizhi’nin mezarında tahrip edilmiştir. Wu Cheng’en’in [65] Jiangsu ilindeki önceki konutu yıkılmış, Wu Jingzi’nin [66] Anhui ilindeki önceki konutu ise parçalanmıştır. Su Dongpo’nun el yazısı ile yazdığı “*Yaşlı ayyaşın yol kenarı kulubesi*” [67] isimli taş tablet ise genç devrimciler tarafından oyuncak haline getirilmiştir [68] ve tabletin üstündeki karakterler kazınmıştır.

Çin kültürünün esası binlerce yılın ardından miras kalmış ve bir araya toplanmıştır. Bir kere yok olduğunda tekrar yapılandırılması çok zordur. ÇKP yine de hepsini devrim adı altında hiçbir utanç yada acı duymadan barbarca yok etmiştir. “Sarayların sarayı” olarak bilinen İngiliz kökenli Fransız Müttefik Kuvvetleri tarafından yakılan eski yaz sarayını düşündüğümüzde ve istilacıların savaş alevleri tarafından yakılan Yongle Ansiklopedisinin [69] anıtsal çalışmasını

düşündüğümüzde ÇKP'nin yol açtığı bu yıkımın bu kadar yayılabileceğini, uzun sürebileceğini ve istilacılar tarafından da gerçekleştirilebileceğini kim bilebilirdi?

Manevi Güvenin Yıkımı

Din ve kültürün fiziksel formlarının yıkımına ek olarak, ÇKP insanların güven ve kültürüne dayalı oluşan manevi güvenini tüm imkanlarını kullanarak yok etmiştir.

Örneğin ÇKP'nin etnik inançlara tutumunu ele alalım. ÇKP, Hui Müslümanlarının geleneklerini "Eski dört" olarak; eski düşünce, gelenek, kültür ve alışkanlık olarak değerlendirmiştir. Bu nedenle Hui'leri domuz eti yemeye zorlamıştır. Müslüman köylüler ve camilerinin domuzları beslemeleri gerekmekte ve her hane devlete her yıl iki domuz vermek zorundaydı. Kızıl Muhafızlar ikinci en yüce Tibetli yaşayan Buda'yı ve Panchen Lama'yı insan dışı yemeye zorladılar. Heilongjiang ili Harbin şehrindeki modern zamanlarda inşa edilmiş en büyük Budist tapınağı olan mutluluk tapınağından (1921), üç keşişi çağırarak "cehennem bir sürü vecizeyle dolu, bunların hepsi saçmalık" yazılı bir afişi asmalarını istemiştir.

1971 yılında ÇKP merkez komitesinin kötü başkanı Lin Biao'da [70] Çin'den kaçma girişiminde bulunmuş fakat öldürülmüş ve uçağı Undurkhan, Moğolistan'a düşmüştür. Daha sonra Maojiawan'daki Lin'in Pekin'deki konutunda Konfüçyüs'e ait bazı parçalar bulundu. ÇKP daha sonra Konfüçyüsü eleştirme adı altında çılgın bir hareket başlattı. Liang Xiao [71] isimli yazar ÇKP'nin pankart dergisi olan "kırmızı bayrak"ta "Konfüçyüs kimdir?" isimli bir makale yayınladı. Makale Konfüçyüsü "tarihi geri çevirmeye çalışan çılgın adam" ve "yanıltıcı ve kurnaz demagog" olarak tanımlamıştır. Ve bunu, Konfüçyüsü küçük düşüren birçok şarkı ve çizgi film izledi.

Bu yolla dinin saygınlığı ve kutsallığı yok edilmişti.

Sonu Gelmez Yok Oluş

Eski Çin'de merkezi yönetim kurallarını sadece ataerkil kabilelerin özerk kontrolü sağladıkları ilçe seviyesine kadar genişletirler. Böylelikle Çin tarihine göre; Konfüçyüs bilginlerinin gömülmesi ve kitapların yakılması gibi, Qin Hanedanlığı (İ.Ö.221-207) İmparatoru Qin Shi Huang [72] ve dört yoldaşı tarafından Budizmi 5. ve 10. yüzyıllar arasında "Üç Wus ve bir Zong" ile yok etme çalışmalarının tümü yukarıdan zorla kabul ettirilmeye çalışılan ve kültürün kökünü kurutamayan çabalardır. Konfüçyanist ve Budist klasik ve düşünceleri toplumun çok geniş alanlarında hayatta kalmaya devam etmiştir. Bunun aksine, "eski dörtleri atın" kampanyasında genç öğrenciler sözüm ona doğal merakla yurtçapında halka yakın ÇKP yönünde kışkırtılmışlardır. ÇKP kasaba seviyesindeki parti kolları sayesinde toplumun her seviyesine ulaşması ve kontrol etmesi adına öyle güç kazanıyor ki ÇKP'nin devrimci hareketi bir sona ulaşmıyor ve Çin toprağının her metrekaresindeki her insanı etkiliyordu.

Tarihte hiçbir imparator, ÇKP'nin de yaptığı gibi şiddete ek olarak en aşağılayıcı ve iftiracı propagandayı kullanarak insanların zihinlerinde en güzel ve en kutsal olmayı amaçlamamıştır. İnançların sınılanması, fiziksel yıkımdan her zaman daha etkili ve uzun süreli olmuştur.

Entelektüellerin Gelişimi

Çin karakterleri medenileşmenin 5000 yılının esasını somutlaştırmışlardır. Her karakterin şekli ve telaffuzu, karakterlerin birleşiminden oluşmuş deyim ve edebi kinayelerin hepsi derin kültürel anlamları ifade eder. ÇKP sadece Çin karakterlerini sadeleştirmeyle kalmamış, Çin karakter ve dillerinden kültürel geleneği kaldırmak adına, onları Katolikleştirmişlerdir. Fakat bu değiştirme planı suya düşmüş ve bu nedenle Çin diline daha fazla zarar vermiştir. Yine de aynı geleneksel kültür mirasına sahip entelektüeller bu yıkımda o kadar da şanslı değillerdir.

1949 yılında Çin’de iki milyona yakın entelektüel bulunmaktaydı. Bir kısmı batı üniversitelerinde okumalarına rağmen hala Konfüçyüsün fikirlerine sahiptiler. ÇKP kesinlikle üzerlerindeki kontrolü bırakmadı. Çünkü geleneksel “aristokrasi bilginleri” sınıfının üyeleri olarak düşünce tarzları sıradan insanların düşüncelerini şekillendirmede önemli rol oynar.

1951 Eylül ayında, ÇKP Pekin Üniversitesindeki entelektüeller arasında geniş çapta bir “düşünce reform hareketi” başlattı ve kendi güven dolu ve dürüst tarihlerini itiraf etmek için (kolej öğretmenleri, ilk, orta ve kolej öğrencileri arasında) bir hareket düzenledi, böylelikle devrim karşıtı unsurları temizleyebilecekti. [73]

Mao Zedong hiçbir zaman entelektüelleri öldürmedi. Dedi ki; “onlar (entelektüeller) kendilerine entelektüel diyenler gerçeğin farkına varmalı, az konuşan, cahil işçi ve çiftçi sınıfı bazen onlardan daha çok biliyorlar.” [74] “Köylü ve çiftçilerle karşılaştırıldığında gelişmemiş entelektüellerin temiz olmadığını ve son analizde köylü ve çiftçilerin, elleri pis yada ayakları lekeli olmalarına rağmen, en temiz insanlar oldukları” ortaya çıkmıştır. [75]

ÇKP’nin entelektüellere karşı eziyeti, 1951 yılında Wu Xun’un [76] “dilenerok okulları çalıştırmak” eleştirisiyle başlar. 1955 yılı Mao Zedong’un devrim karşıtı yazar Hu Feng’e [77] yönelik kişisel saldırısıyla sona erer. İlk başlarda entelektüeller gerici sınıf olarak nitelendirilmezdi. Fakat 1957’den itibaren “birleşik davranış” hareketine teslim olmuş birçok ana dini gruptan sonra, ÇKP tüm enerjisini entelektüellerin üzerine yoğunlaştırmıştır. Böylelikle “karşı sağıcı” hareket başlamış oldu.

1957 Şubatının sonunda “yüzlerce çiçeğin açması ve yüzlerce yarışan düşünceler okulu” iddiası doğrultusunda, ÇKP; misilleme yapmama sözü vererek Parti ile ilgili eleştiri ve seslerini duyurmaları amacıyla entelektüelleri çağırdı. Bu entelektüeller uzun zamandır, ÇKP’nin her alandaki yönetimi ile 1950-1953 yılları arasındaki devrim karşıtı hareketleri ve 1955-1957 yılları arasındaki devrim karşıtlarını ayıklama hareketlerinden memnun değillerdir. Böylelikle gerçek hislerini söylemeye başlamış ve eleştirilerini güçlendirmişlerdir.

Uzun yıllar sonunda hala; sert eleştirilerden ötürü sabırsız hale gelen entelektüellere saldırmak amacı güden, Mao Zedong’a inanan birçok insan vardır. Gerçek yine de farklı olanı kapattı.

15 Mayıs 1957’de Mao Zedong “bir şeyler değişmeye başlıyor” başlıklı bir makale yazdı ve bunu kıdemli ÇKP görevlileri arasında dağıttı. Makalenin dediği; “son günlerde gericiler kendilerini daha emin ve bağınaz olarak sunuyorlar. Komünizm karşıtı bu gericiler Çin kuvvetleri üstünde ve Komünist partiyi yok etmek amacıyla tayfunu harekete geçirmek için umutsuz bazı çabalar sergilemişlerdir. [78] Ondan sonra “yüzlerce çiçeğin açması ve yüzlerce yarışan düşünceler okulu” kampanyasına yabancı olan görevliler birden çok kararlı ve hevesli oluverdiler. Zhang Bojun’un kızının yaşam öyküsüne göre “geçmiş, sigara gibi çabuk yok olmaz”

Birleşmiş hareket çalışması bölüm başkanı Li Weihan, ÇKP ile ilgili bir düzeltme toplantısında fikrini belli etmek amacıyla Zhang Bojun çağrılır. Oturma bölümünün en ön sırasına oturtulur. Bunun bir tuzak olduğunu bilmeden Zhang, ÇKP ile ilgili eleştirilerini rahatça dile getirir. Tüm toplantı boyunca “Li Weihan rahat görünür. Muhtemelen Zhang onunla aynı fikirde olduğunu düşünür. Li’nin onu avının tuzağa düşmesini bekler gibi beklediğinin farkında değildir.” Toplantıdan sonra Zhang, Çin’in bir numaralı gerici olarak değerlendirilir.

1957 yılının, entelektüellerin eleştiri ve tekliflerini sunan konuşma yada önerileriyle süslü, bir dizi günlerinden bahsedebiliriz: Zhang Bojun 21 Mayıs tarihli “Politik Tasarım Enstitüsü”, Long Yun’un 22 Mayıs tarihli “anlamsız Sovyet karşıtı görüşler”, Lin Xiling’in 30 Mayıs tarihli Pekin Üniversitesindeki “ÇKP’nin feodalist sosyalizmini eleştirmek” üzerine konuşması, Wu Zuguang’un 31 Mayıs tarihli “parti sanata yol göstermeyi bırakmalı” ve Chu Anping’in 1 Haziran tarihli “parti dünyaya hükmeder”i.

Bütün bu entelektüeller tahmin edileceği gibi daha sonra gerici olarak nitelendirilmişlerdir. Yurt çapında 550,000’den fazla gerici bulunmaktaydı.

Çin geleneğine göre; “bilginler öldürülebilir fakat küçük düşürülemez.” ÇKP, entelektüellerin hayatta kalma haklarını ellerinden alarak hatta kabul etmedikleri takdirde ailelerini küçük düşüreceklerini söyleyerek rezil etme yeteneğine sahipti. Birçok entelektüel teslim oldu. Eğitim sırasında bir kısmı diğerlerine hayatlarını kurtarmaları gerektiğini aştı. Küçük düşürülmeye boyun eğmeyenler ise diğer entelektüellere örnek teşkil etmesi amacıyla öldürüldü.

“Bilginler Sınıfı”nın yok edilmesiyle beraber geleneksel sosyal ahlakın örnekleri de ortadan silinmiş oldu. Mao Zedong der ki;

İmparator Qin Shi Huang ne ile övünebilir? O sadece 460 Konfüçyüs yanlısı bilgini biz ise 460,000 entelektüeli öldürdük. Devrim karşıtlarını sindirirken bazı devrim karşıtı entelektüelleri de öldürmedik mi? Ben, bizi imparator Qin Shi Huang ile karşılaştıran demokrasi yanlısı insanlarla tartıştım. Biz onu yüzlerce kez geçtik. [79]

Gerçekten Mao daha çok entelektüeli öldürmüştü. Daha da acı olanı onların kalplerini ve zihinlerini de öldürmüş olmasıydı.

Geleneğin Biçimini Saklayıp İçeriğini Değiştirerek Kültür Görünümü Yaratmak

ÇKP ekonomik reformu ve açık kapı politikasını benimsedikten sonra Budist ve Taoist tapınaklar gibi birçok kiliseyi yeniledi. Ayrıca Çin’deki bazı tapınakları da denizaşırı tapınaklar gibi düzenlemiştir. Bu ÇKP’nin kalan geleneksel kültürü yok etmek ve kullanmak adına harcadığı son çabadır. ÇKP’nin böyle yapması için iki nedeni vardı. Birincisi; ÇKP’nin bile yok edemediği, insan doğasına miras kalan nezaket Parti kültürünün yok olmasına rehberlik eder. İkincisi; ÇKP geleneksel kültürü, yüzündeki yalancı, nefret ve şiddet dolu doğasını kapatmak adına kullanmak istemiştir.

Kültürün esas anlamı, sahte şekilleri sadece eğlenceye yönelikken, onun ahlaki anlamındadır. Ahlakı yok etme amacını tamamlayabilmek için ÇKP kültürü oluşturan yüzeysel elemanları

tekrar biraraya getirdi. Ne kadar sanat yada kaligrafi çalışması organize ederse etsin, aslanların ve ejderhaların dans ettiği ne kadar festival düzenlerse düzenlesin yada ne kadar klasik mimari eser ortaya koyarsa koysun, Parti kültürün esasını değil sadece yüzeysel görünümünü tamamlar. Aynı zamanda ÇKP politik gücünün ana amacını temin için kültürel gösterilerini Çin'in hem içinde hem de dışında sunmuştur.

Tapınakları tekrar ele alalım. Tapınaklar insanların kendilerini geliştirdikleri, sabahleyin zillerin duyulduğu, öğleden sonra davulların çaldığı ve yakıcı kandillerin altında Buda'ya ibadet ettikleri mekanlardır. Sıradan insan topluluklarındaki insanlar da ayrıca burada ibadet edip günah çıkarabilirler. Xiulian hiçbir şeyi kovalamayan saf bir kalp gerektirir. Günah çıkarma ve ibadet ayrıca ciddi ve kutsal bir çevre gerektirir. Bunun yanısıra tapınaklar ekonomik kazançlar doğrultusunda turistik alanlara dönüştürülmüşlerdir. Bugün Çin'i ziyaret eden insanlar arasında kaç tanesi gerçekten saygı dolu ve içten bir kalple, duş alıp kıyafetlerini değiştirdikten sonra Buda'ya hatalarını affetmesi için düşünmeye gelmiştir?

Geleneksel kültürün görüntüsünü tekrar oluşturup içeriğini yok etmek ÇKP'nin insanların kafasını karıştırdığı bir taktiktir. Ellerinden alınmış Budizm, diğer dinler yada kültürel formlar ne olursa olsun ÇKP bu yolla insanları küçük düşürmektedir.

III. Parti Kültürü

ÇKP bir yandan geleneksel yarı kutsal kültürü yok ederken bir yandan da düzenli politik hareketler ışığında sessizce kendi parti kültürünü kurdu. Parti kültürü eski kuşağı değiştirir, yeni nesli zehirler ve de çocuklar üzerinde güçlü bir etkiye sahiptir. Etkisi çok derin ve geniştir. Bir çok insan ÇKP'nin kötülüğünü meydana çıkarmak istese bile yardımcı olamıyorlar, fakat iyiyi ve kötüyü yargılama yollarını, analiz etme yollarını ve ÇKP tarafından üretilen ve üzerinde kaçınılmaz olarak Parti kültürünün damgasını taşıyan kelimeleri benimsemeye çalışırlar.

Parti kültürü, sadece yabancı kaynaklı Marksist-Leninist kültürünün gerekli kötülüklerini miras olarak alan bir kültür değil, ayrıca 1000 yıllık Çin kültürünün Parti propagandası altında vahşi devrim ve çatışma felsefesi ile birleştirilmiş tüm negatif yönlerini alan bir kültürdür. Bu olumsuz bileşenler iç çekişmeleri; kraliyet ailesi içindeki güç gibi, bencil merakını gidermek için gruplar kurmayı, diğerlerinin acı çekmesi için politik hilekarlığı, çirkin taktik ve komplolarını içerir. ÇKP'nin son on yıl içerisindeki hayatta kalma mücadelesi sırasında karakteristik özellikleri olan “yalancılık, kötülük ve şiddet” büyümüş, gelişmiş ve ilerlemiştir.

Despotluk ve diktatörlük Parti kültürünün doğasıdır. Bu kültür Parti'ye politik ve sınıf çatışmasında hizmet eder. Kişi, terör ve despotluğun insancıl çevresini oluşturan Parti'nin formunu anlayabilir.

Egemenlik ve Kontrolün İfadesi

A. Bir Yalnızlık Kültürü

Komünist Parti kültürü içinde düşünce, konuşma, ortaklık yada inanç özgürlüğü içermeyen izole edilmiş bir tekeldir(monopoli). Partinin egemenlik mekanizması kendi durumunu korumak için yüksek basınca ve yalıtıma dayanan hidrolik sistemle benzerlik gösterir. Küçük bir sızıntı bile sistemin çökmesine neden olabilir. Örneğin; Parti, 4 Hazirandaki öğrenci hareketi[80] sırasında öğrencilerle diyalogu reddetti bunun nedeni de eğer bir sızıntı olursa çalışanların, köylülerin, entelektüellerin ve askeriyeinin de diyalogu keseceği korkusuydu. Sonuç olarak Çin demokrasiye doğru hareket etmiş ve tek partili diktatörlüğe meydan okumuştur. Bu nedenle çocukların isteklerine cevap vermek yerine cinayet işlemeyi tercih etmişlerdir. Günümüzde ÇKP onbinlerce siber polise interneti gözlemlemesi ve ÇKP'ni sevmeyen herhangi bir site bulduklarında direkt olarak bloke etmesi için iş verir.

B. Bir Terör Kültürü

Geçen 55 yılda ÇKP terörü, Çinlilerin zihinlerini sindirmek amacıyla kullanmıştır. İnsanları uymaya zorlamak için kırbaçları ve kasap bıçakları vardı ve insanlar başlarına gelecek felaketten bihaberdi. Korku içinde yaşayan insanlar itaatkar oldular. Demokrasi savunucuları, özgür düşünceliler, ÇKP sistemi ile ilgili şüpheleri olanlar ve birçok ruhsal grubun üyesi toplumu uyarmak adına ölüm hedefleri haline geldiler. Parti goncadaki her karşıtlığı açmadan kestirip atmak ister.

C. Bir Şebeke Kontrol Kültürü

ÇKP'nin toplum kontrolü kuşatılmıştır. Haneleri kaydetme sistemi, çevre konutlar komisyon sistemi ve çeşitli seviyelerde parti komisyon sistemi mevcuttur. "Parti kolları şirket seviyesinde kurulurlar." "Herbir kasaba kendi Parti koluna sahiptir." Parti ve Komünist Gençlik Birliği üyeleri düzenli faaliyetlere sahiptirler. ÇKP de buna bağlı olarak bir dizi sloganı savunur. Bazı örnekler: "Kendi kapını koru ve kendi insanlarını izle". "İnsanlarınızın yalvarmalarına engel ol". "Görevleri yüklenmek için sistemi kararlı bir şekilde uygula, görevlerin yerine getirileceğini garantile ve sorumluluk nerdeyse araştı. Korum ve sıkı kontrol et. Düzenlemeler ve disiplin konusunda ciddi ol ve kontrol değerlerinin sağlanması ve 24 saat korunmasını garantile". "610 Ofis[81], her bölge ve çalışma birimindeki aktiviteyi düzensiz aralıklarla denetlemek ve gözlemek için gözetim komisyonları oluşturacak."

D. Suçlama Kültürü

Propaganda İfadeleri

A. Tek Ses Kültürü

(Kültür Devrimi sırasında Çin bunlar gibi birçok sloganla doldu;) “Üstün Talimatlar” “Bir cümle (Mao'nun) bazen onbin cümlenin ağırlığını taşır, herbiri gerçektir”. Tüm medya şükran şarkıları söylemek ve Parti desteğinde toplu konuşmalar yapmak için uyandırılırdı. Ne zaman ihtiyaç duyulursa, Partinin her seviyesinden liderler; yönetim, ordu, çalışanlar, genç nüfus ve kadın birlikleri gibi, desteklerini ifade etmek için getirileceklerdi. Herkes bu ateşten gömleği giyecekti.

B. Şiddeti Tırmandıran Kültür

Mao Zedong der ki; “800 milyon insanla çatışmadan nasıl çalışılabilir?” Falun Gong zulmünde, Jiang Zemin demiştir ki; “Falun Gong uygulayıcılarını ölümüne dövmeye ceza yok”. “ÇKP ise, “toplam savaşı” ve “atom bombasının kağıttan kaplan... olduğunu savunur nüfusun yarısının ölmesine diğer kısmın da hala kendini toparlamaya çalışmasına rağmen”.

C. Nefreti Kışkırtan Kültür

“Fakir sınıfın çektiği acıyı unutmamak, gözyaşları ve kandaki düşmanlığı hatırlamak” milli bir politika haline dönüşür. Sınıf düşmanlığı arasındaki acımasızlık fazilet olarak övülürdü. ÇKP'nin düşüncesine göre; “Nefretini ısır, çiğne ve yut. Nefretini kalbine ek ki filizlensin.” [83]

D. Aldatma ve Yalanlar Kültürü

(İşte ÇKP'nin bazı yalanlarından örnekler) “Senelik hasılatımız *mu* başına on bin *jin*'den fazla” [84] Büyük sıçrayış sırasında (1958). “Tiananmen meydanında bir tek insan bile öldürülmemiştir.”1989'daki 4. katliam sırasında. 2003 yılında “SARS virüsünü kontrol altına aldık”. “İnsan hakları için Çin'deki en iyi zamandır” ve de “ üç temsilciler”. [85]

E. Beyin Yıkama Kültürü

(Bunlar ÇKP'nin insanların beyinlerini yıkamak için kullandığı bazı sloganlardır.) “Komünist Parti olmadan yeni bir Çin olmayacaktır.” “Davamızı ilerleten özündeki güç ÇKP'dir ve Marksizm-Leninizm düşüncelerimize rehberlik eden temel teoridir.”[86] “Partinin merkezi komitesiyle maksimum düzen sağla”. “Anlarsan partinin emirlerini yerine getir. Anlamazsan bile yerine getir ve anlayışın emirlere uydukça derinleşecektir.”

F. Dalkavukluk Kültürü

“Cennet ve evren muhteşemdir ama asıl muhteşem olan Partinin şefkatidir”. “Başarılarımızın hepsini Partiye borçluyuz”. “Parti benim annemdir”. “Muhteşem, görkemli ve doğru parti”, “Yenilmez parti”, ve böyle gider.

G. Gösterişçilik Kültürü

Parti modelleri belirler, örnekleri birbiri ardına kurar ve “sosyalist, ideolojik ve etnik süreç” ile “ideolojik eğitim” kampanyalarını başlatır. Sonunda insanlar kampanyalardan önce ne yapıyorlarsa ona devam ederler. Tüm halk toplantılarında, eğitim oturumlarında ve paylaşma deneyimlerinde kararlı bir vitrine dönüşürler yada toplumun ahlak standartları geriye adım atmaya devam eder.

Kişiler Arası İlişkilerin İfadesi

A. Kıskançlık Kültürü

Bir parti tam anlamıyla eşitliği savunursa karşısında duran herkes açık hedef olacaktır. İnsanlar kendilerinden daha güçlü ve daha kabiliyetli insanları kıskanırlar böylelikle bu durum kırmızı göz sendromu diye adlandırılır. [87]

B. İnsanların Birbirlerinin Üstüne Basma Kültürü

ÇKP, “yüzyüze çatışma ve sırt sırta bildirme”yi benimser. Birinin çalışması üzerine konuşmak, onları sınırlamak için yazılı materyaller yaratmak, gerçekleri çoğaltmak ve hataları abartmak gibi bu dolambaçlı davranışlar partiye yakınlığı ve amaca ulaşmayı ölçer.

İnsan Ruhu ve Davranışları Üzerindeki İnce Etkileri

A. İnsanları Makinelere Dönüştüren Kültür

Parti insanların “devrim makinasındaki hiç paslanmayan civatalar” olmasını ister, “partinin uysal aracı” yada “partinin bizi yönlendirdiği her yönde saldırmak için”, “Başkan Mao’nun askerleri partiyi tamamıyla dinler, nerede ihtiyaç duyulursa oraya giderler ve güçlüklerin olduğu yere yerleşirler.”

B. Doğruyu ve Yanlışını Birbirine Karıştıran Kültür

Kültür devrimi sırasında ÇKP “kapitalist ürünlerden çok sosyalist ekine” sahipti. Ordu 4 Haziran katliamında 20 yılın istikrarını değiştirmek adına vurmaya ve öldürmeye ayarlanmıştı. ÇKP ayrıca “kendine yapılmasını istemediğini başkasına yap” olgusunu savunurdu.

C. Kendiliğinden Olan Beyin Yıkama ve Mutlak İtaat Kültürü

“Düşük sınıflar yüksek sınıfların kurallarına ve tüm parti de parti merkez komitesine uyar”. “Zihninden geçen tüm bencil düşünceleri yok etmek için acımasızca savaş.” “Ruhunun derinliklerinde bir devrim yarat”. “Parti Merkez Komitesiyle maksimum düzen sağla”, “Zihinleri birleştir, adımları birleştir, düzeni birleştir ve emirleri birleştir.”

D. Dalkavukluk Durumundan Korunma Kültürü

“Çin, Komünist Parti olmasaydı kaos içinde olabilirdi.” “Çin çok geniş. ÇKP’den başka kim yönetebilir?” “Eğer Çin çökerse bu dünya çapında bir felaket olacaktır bu nedenle ÇKP

liderliğini güçlendirmeli”. Korku ve bireysel korunmadan başka gruplar ÇKP tarafından değişmez bir şekilde sindirildi.

Bunun gibi bir çok örnek daha var. Her okuyucu kendi kişisel parti kültürü deneyimlerinden bir şeyler bulabilir.

Kültür Devrimini yaşayan insanlar hala, Song imparatoru Mao’nun şarkı sözleri, bağlılık dansını ve modern operaların “model oyunu”nu hatırlarlar. Birçoğu bu dialogları; “beyaz saçlı kız” [88], “tünel savaşı” [89] ve “mayın savaşı” [90] oyunlarından anımsarlar. Bu edebi işler arasında ÇKP insanların beyinlerini yıkar, Partinin ne kadar büyük ve parlak olduğuna dair, düşmanlara karşı ne kadar güçlü ve kahramanca savaştığı, partinin askerlerinin partiye ne kadar bağlı oldukları, düşmanın ne kadar aptal olduğu ve kendilerini parti uğruna kurban bile edeceklerine dair fikirlerle doldurur. Günden güne ÇKP’nin propaganda makinesi Komünist Parti tarafından arzulanan inançları insanların içine zerk eder. Bugün biri gider ve “Doğu Kırmızıdır” müzikalinin destansı şiirini izlerse, bütün temanın ve gösteri tarzının sadece “öldürmek, öldürmek ve daha çok öldürmek” olduğunun farkına varır.

Aynı zamanda, ÇKP kendi özgün konuşma ve söylev sistemini yaratmıştır; toplulukları eleştiren sövgü dolu konuşma dili, partiyi överken kullanılan dalkavukluk sözcükleri ve “sekiz bölümlük deneme” ye benzer sıradan resmi formaliteler gibi [91]. İnsanlar bilinçsizce, sınıf çatışmasının konseptini geliştiren, partiyi öven ve bunu yaparken sakın ve mantıklı olmak yerine zorba bir tavırla konuşmak zorunda bırakılırlar. Bunun yanı sıra ÇKP dini kelimeleri kötüye kullanır ve kelimelerin içeriğini çarpıtır.

Gerçeğin bir adım arkası yanlış mantıktır. ÇKP parti kültürü ayrıca geleneksel ahlakı da kötüye kullanır. Örneğin geleneksel kültür değerlerinden “güveni” Komünist Partinin kullandığı gibi. Bunun yanında duyurmaya çalıştığı “partiye güven ve bağlılığı”. Geleneksel kültür çocuk dindarlığını da vurgular. Eğer insanlar aileleri için bunu sağlamazlarsa ÇKP onları hapse atabilir, fakat gerçek sebep aksi takdirde bu insanların ağır birer yüke dönüşecek olmalarıdır. Partinin ihtiyaçlarıyla örtüştüğünde, çocuklar aileleri ile birbirlerini ayıran kesin sınır çizgileri çizme gereği duyarlar. Geleneksel kültür sadakati vurgular. Bununla birlikte “insanlar üstün önem taşırlar, daha sonra millet gelir ve en sonda yönetici” ÇKP tarafından kastedilen bağlılık kör bağlılıktan başka bir şey değildir, o kadar kördür ki insanlar ÇKP’ne kayıtsız şartsız inanırlar ve sorgulamaksızın uyarlar.

ÇKP tarafından kullanılan kelimeler çok yanıltıcıdır. Örneğin; Kuomintang ve Komünistler arasındaki sivil savaşı sanki insanlar sıkıntılarında arındırılmış gibi “kurtuluş savaşı” olarak nitelendirirler. ÇKP bu dönemi “ulusun kuruluşundan sonraki dönem olarak” yani 1949’dan sonraki dönem olarak adlandırır ki, gerçekte Çin bundan çok önceleri mevcuttur. ÇKP yeni bir politik rejim kurmuştur. Üç yıllık büyük kıtlık [92], “üç yıllık büyük felaket” olarak adlandırır, fakat aslında bu bir felaket değil daha çok insan eli değmiş bir felakettir. Bunun yanı sıra bu kelimelerin günlük hayatta duyarak, etkilenen insanlar ÇKP’nin aşılama çalıştığı bu ideolojileri bilinçsizce kabul ederler.

Geleneksel kültürde, müzik insanların arzularını zorlayan bir yol olarak kullanılır. *Song Kitabında (Yue Shu)* ve 24 ciltlik *Tarihin Kayıtlarında (Shi Ji)*, Sima Qian (İ.Ö.145-85) [93] insan doğasının barış dolu olduğunu anlatır. Dış meselelere duyarlılık insanın duygularını etkiler ve kişinin karakterine bağlı sevgi yada nefret duygusunu karıştırır. Eğer bu duygular doğal değilse kişi sonsuz dış etkiler tarafından ayartılacak ve kişi kendi iç duygularını özümseyecektir. Sonuçta Sima Qian’in söylediğine göre; geçmişin imparatorları insanları

zorlamak adına müzik ve törenleri kullanmışlardır. Şarkılar; e lenceli fakat açık saçık de il, hüznü fakat çok bunaltıcı olmamalıdır. Duyguları ve istekleri ifade ederken bu duyguları da kontrol etmelidir. Konfüçyüsün seçme eserlerinde dedi i gibi; “üç yüz uzun şiir *Kasideler* (Konfüçyüs’ün tamamlanmış ve basılmış altı klasi inden biri) belki bir tek cümlede özetlenebilir, ‘Kötü düşünme’”.

Müzik gibi muhteşem bir şey nasıl olduysa ÇKP’nin beyin yıkama metodu olarak kullanılmıştır. “Sosyalizm güzeldir”, “Komünist parti olmadan yeni bir Çin olmayacaktır” ve bunun gibi birçok şarkı anaokulundan üniversiteye kadar söylenmiştir. Bu şarkıları söylerken insanlar sözlerin anlamlarını bilinçsizce kabul ederler. Daha fazlası ÇKP birçok halk türküsünün melodisini çalmış ve bunları partiyi öven sözlerle de iştirmiştir. Bu durum hem partiyi yükseltmeye hem de geleneksel kültürü yok etmeye hizmet etmiştir.

ÇKP’nin tipik dökümanlarından biri olan; Mao’nun “Edebiyat ve sanat üzerine Yanan forumundaki konuşmalar” kültürel çalışmaları ve orduyu iki karşı cephe olarak yerleştirir. Ona göre sadece silahlı orduya sahip olmak yeterli de il edebi sanatlar ordusu da ayrıca gereklidir. Öngörüldü ü üzere edebi sanatlar politikaya hizmet etmeli ve işçi sınıfı edebiyatı devrim makinasının dişli ve vidalarıdır. Parti kültürünün toplam sistemi özünde ateizm ve sınıf çatışmasından gelişmiştir. Bu sistem tamamen geleneksel kültüre karşıdır. Parti kültürü gerçekten, ÇKP’ne toplum üzerindeki gücünü ve kontrolünü kazandıran ayırt edici bir sistem sunmuştur. Ordu, hapishaneler ve polis kuvvetleri gibi Parti kültürü de çok sayıda acımasızlık içeren, “kültürel acımasızlık” gibi, bir şiddet makinasıdır. 5000 yıllık geleneksel kültürü yıkan bu kültürel acımasızlık, insanların isteklerini azaltmış ve Çin ulusunun bağlayıcılığını baltalamıştır.

Bugün birçok Çinli geleneksel kültürün esası konusunda tamamen cahildir. Hatta bazıları 50 yıllık parti kültürünü 5000 yıllık Çin geleneksel kültürü ile eş değerde tutarlar. Bu Çinliler için acı verici bir durumdur. Bir çoğu ÇKP’nin parti kültürünün karşıtı olduğunun ve bunun geleneksel Çin kültürü olduğunun farkına varamazlar.

Bir çoğu mevcut Çin sistemini batının demokratik sistemi ile değiştirmeyi umar. Gerçekte batı kültürü de kültürel bir temel üzerine kurulmuş özellikle Hristiyanlık üzerine dayalı öyle ki herkesin tanrının gözünde eşit olduğu böylelikle insan doğası ve insani seçimlere saygı gösteren bir sistem. ÇKP’nin despot ve insanlık dışı parti kültürü nasıl olurda batı stili demokratik sistemin temeli olabilir?

Sonuç

Çin, geleneksel kültüründen Song Hanedanlığı zamanında sapmaya başladı (M.S.960-1279) ve her zamankinden daha çok tahribat geçirdi. 4 Mayıs 1919 hareketinden sonra [95] çabuk başarı ve anlık çıkara razı olan bazı entelektüeller Çin’in geleneksel kültüründen Batı uygarlığına bir yol bulmaya çabaladılar. Kültürel alandaki çatışma ve hareket, herhangi bir devlet desteği içermeyen akademik mücadele üzerinde bir odak olarak kalmıştır. ÇKP ortaya çıktığında kültürel karmaşayı bir ölüm kalım savaşı haline getirmiştir. Böylelikle ÇKP geleneksel kültür üzerine, yıkıcı anlamları ve imalı cümleleri kullanarak direkt hücum etmeye çabalamıştır. “Özünü görmezden gelip kalanı uygulama” şeklinde.

Milli kültürün yıkımı aynı zamanda parti kültürünün kuruluş sürecidir. ÇKP insan vicdanını ve ahlaki yargılarını devirmeye çalışmış ve insanları geçmişlerine geleneksel kültüre karşı

çevirmeye çalışmıştır. Eğer milli kültür tamamıyla yok olursa ulusun özü kaybolacak sadece içi boş bir millet kalacaktır. Bu abartılı bir uyarı değildir.

Aynı zamanda geleneksel kültürün yok olması beklenmeyen fiziksel hasarlar bırakır.

Geleneksel kültür cennet ve insanın birleşimini ve insanla doğa arasındaki uyumlu varoluşu değerli kılar. ÇKP “cennet ve insanla savaşmak”tan sonsuz bir mutluluk duyduğunu iddia eder. ÇKP kültürü Çin’in de günümüzde başına gelen doğanın ciddi bir küçük düşmesine neden olur. Örneğin su kaynaklarını ele alalım. Geleneksel değerlerle donanmış öyle ki; “asilzade zenginliğe değer verir fakat geleceğini iyi bir yoldan yapar.” Çinliler mahvolmuş kirlenmiştir. Çin nehirlerinin 50,000km.’si (yada 30,000 mil) %75’inden fazlası günümüzde balıkların yetişmesi için uygun ortamlar değildir. Yeraltı sularının üçte birinden daha fazlası neredeyse on yıldan fazla süredir kirlenmekte ve bugün durum daha da kötüleşmektedir. Buna benzer garip bir durum Huaihe nehrinde de görülmüştür: Petrol dolu nehrde oyun oynayan bir çocuk nehir yüzeyinde bir kıvılcım yaratmıştır ve 5 metre (16 inç) yüksekliğinde bir alev almıştır. Alev havaya karışıkça çevredeki 10’dan fazla söğüt ağacı hızlıca yanmıştır. [96] Bu nedenle böyle bir suyun içilmesinin kanser yada benzer hastalıklara yol açacağı kolayca görülebilir. Kuzeybatı Çin’deki çölleşme, tuzlanma gibi buna benzer çevresel problemler ve gelişmiş bölgelerdeki diğer endüstriyel problemlerin hepsi toplumun doğaya karşı olan saygısının kaybının sonucudur.

Geleneksel kültür yaşama saygı duyar. ÇKP; “devrimin adaletli olduğu” ve “insanlara karşı savaşmanın eğlenceli olduğu”nu savunur. Devrim adı altında parti cinayet işleyebilir ve on milyon insanı ölüme terk edebilir. Bu durum insan hayatının değerini düşürürken aynı zamanda piyasada sahte ve zehirli ürünlerin hızla artmasını cesaretlendirmiştir. Örneğin Anhui ili, Fuyang şehrinde emzirme döneminde birçok sağlıklı fakat kolları, bacakları kısa, ince, zayıf vücutlu ve büyük kafalı bebekler ortaya çıktı. Sekiz bebek bu garip hastalıktan dolayı hayatlarını kaybettiler. Araştırmalardan sonra hastalığın nedeninin zehirli süt tozundan kaynaklandığı ve buna açgözlü ve taş kalpli bir fabrikatörün neden olduğu ortaya çıktı. Bazı insanlar yengeçleri, sinekleri ve kaplumbağaları hormonlar ve antibiyotiklerle beslediler, şaraba endüstriyel alkol karıştırdılar, endüstriyel yağ ile pirinci parlattılar ve yine endüstriyel parlaticılarla ekmeğinin ununu beyazlattılar. Sekiz yıldır Henan ilinde bir imalatçı her ay binlerce ton kanserojen madde taşıyan pişirme yağı üretti ve bu yağlar; artık yağ, kalmış yemeklerin yağları veya kullanılmış yağ içeren kildir. Zehirli yiyecek üretmek sadece yerel yada sınırlı bir olgu değil tüm Çin’de görülmektedir. Bu durum kültür yıkımından uyanmaya çalışırken ve insan ahlakının dejenere olduğu bir dönemde meydana gelebilecek olgulardır.

Parti kültürünün tekelliği ve yalnızlığının tersine geleneksel kültür büyük bütünleşik bir kapasiteye sahiptir. Zengin Tang Hanedanlığı döneminde, Budist eğitimciler, Hristiyan yada diğer batı dinleri Taoist ve Konfüçyanist düşünceyle bir uyum içindeydiler. Otantik Çin geleneksel kültürü batı uygarlığına karşı açık ve hoşgörülü olmalıydı. Asya’nın dört “kaplanları” (Singapur, Tayvan, Güney Kore ve Hong Kong) “yeni Konfüçyüs” düşüncesini oluşturdu. Yükseklerde olan ekonomileri, sosyal gelişimin geleneksel kültüre bir engel olmadığını kanıtlamıştır.

Aynı zamanda otantik geleneksel kültür, konfor gereçlerinden çok insan mutluluğu üzerine kurulu insan hayatının kalitesini ölçer. “Arkamdan suçlanacağıma yüzüme dua edilmesini dilerim; vücudumun konforu yerine zihnimde huzur dilerim.” [97] Tao Yuanming (M.S.365-427) [98] yoksulluk içinde yaşamış fakat eğlenceli bir hayat geçirdi. “doğu çitinin altından yıldızları toplayıp, uzaktaki güney dağlarına bakarak.”

Kültür; endüstriyel üretimi nasıl geliştirmeli yada sosyal sistemi nasıl uygulamalı gibi sorulara hiçbir cevap önermez. Daha çok ahlak rehberliği ve engellemesi sağlamada önemli bir rol oynar. Geleneksel kültürün doğru bir şekilde yeniden kurulması, cennete karşı tevazunun geri kazanılması, evren ve doğa, hayata ve tanrıya saygıdan geçer. Bu durum kişinin cennet ve dünya ile uyumlu yaşamasını ve bu yaşın kıymetini bilmesini sağlar.

Notlar:

- [1] Pangu, ilk canlı ve Çin mitolojisinde herşeyin yaratıcısıdır.
- [2] Nuwa, Çin mitolojisinde insanoğlunu yaratanın ana tanrıdır.
- [3] Shennong (edebiyatta tanrısal çiftçi) 5000 yıl önce yaşamış, Çin mitolojisine göre efsanevi bir karakterdir. Eski insanları tarımın bir uygulaması olarak görür. Ayrıca hayatı; yüzlerce tıbbi otu (zehirli) ve doğanın birçok bitkisini denediği için onurlandırılmış bu da geleneksel Çin hekimliği açısından çok önemlidir.
- [4] Cangjie yada Cang Jie eski Çin'den masal kahramanı ve efsanevi bir karakterdir, ayrıca sarı imparatorun resmi tarihçisi ve Çinli karakterlerin yaratıcısıdır. Cangjie'nin karakterinin adı ondan sonra konulmuştur.
- [5] Taoist metinlerinin en önemlilerinden *Tao-te Ching* yada *Dao De Jing* olarak bilinir, Lao Zi, 'Lao Tze'da denir' tarafından yazılmıştır.
- [6] Konfüçyüs'ün "*Büyük Bilgi*" sinden açılış notları.
- [7] İlk Çin tarihçilerinde Sima Qian'ın (İ.Ö.145-85) "*Tarihin Kaydı*"ndan (ayrıca *Shi Ji'nin "Büyük Katibin Kaydı"* olarak ta adlandırılır). Geçmişten bugüne Çin ve komşu ülkelerin tarihini belgeler. Sima Qian'ın bu örnek tarihi çalışması tek ve önümüzdeki 2000 yıl hanedanlıklarda resmi tarih standartlarına model teşkil eder.
- [8] Konfüçyüs'ün *seçme eserlerinden*.
- [9] ibid.
- [10] ibid.
- [11] Konfüçyüs'ün *Büyük Bilgi* de yazdığı gibi "Kişiler kalkındıkça aileler düzene girer, aileler düzene girdikçe devletler doğru bir şekilde yönetilir. Devletler doğru yönetildikçe tüm krallık sakin ve mutlu olur."
- [12] Dong Zhongshu (takriben İ.Ö.179-104), Han Hanedanlığından Konfüçyanist düşünür, bir tezinde dediğine göre; "*İnsanları Cennetle Etkilemenin Üç Yolu*" (*Tian Ren San Ce*) yani başka bir deyişle "eğer cennet kalırsa, Tao değişmez."
- [13] "*Batıya Yolculuk*" batılılar tarafından "*maymun kral*" olarak bilinir ve Wu Cheng tarafından yazılmıştır.(1506?-1582?) "*Batıya yolculuk*" Çin'in bilinen klasik romanlarından biridir. Tang Hanedanlığından ünlü bir Çinli rahip olan *Xuan Zang* (602-664)'ın hayatı üzerine yazılmış gerçek bir hikaye olup, Budizmin doğuşu olan bugünün Hindistanına yürüyerek ulaşmıştır. Hikayede, *Sun Wukong* "maymun kral", *Zu Bajie* ve *Sha Seng*, *Xuan Zang*'ın müridi olmak ve vecizelere ulaşmak için batıya gitmek üzere Buda tarafından ayarlanmıştır. Batıya ve gerçek aydınlanmaya ulaşmadan önce 81 tane tehlike ve felaket atlatmışlardır.
- [14] *Kırmızı Konakların Hayali* (*Hung Lou Meng*, ayrıca *Kırmızı Odanın Hayali* olarak da çevrilir.), Qing (Ching) hanedanlığından, Cao Xueqin (yada Tsao Hsueh-Chin) (1715?-1763) tarafından yazılmıştır. Bir düşüşün geçmişini ve aristokrat bir ailenin hayatını anlatan trajik bir aşk hikayesidir. Ana temanın bu olmasıyla beraber roman sosyal hayatın çok geniş ve hareketli bir panoramasını gözler önüne serer. Hikaye ayrıca şaşırtıcı ve unutulmaz bir dizi karakteri sunar; baş karakterler Jia Baoyu ve Lin Daiyu'dur. Geniş çaplı ve titiz çalışması ile

edebi değeri ve mükemmel dili ile Çin'in klasik roman alanında somut bir örnek olarak tanınır.

[15] *Bataklık Haydutları* (*Su kenarı kahramanları* olarak da tercüme edilir.) Shi Nai'an tarafından 14.yüzyılda yazılmış Çin'in en büyük klasik romanlarından biridir. 108 kadın ve erkek kuşak birlikte bataklık haydutlarını oluşturur. Entrika, macera, cinayet, savaş ve romantik hikayeler geleneksel bir anlatım tekniğiyle ve şüpheli bir tavırla anlatılır.

[16] *Üç Krallık*; Luo Guanzhong (1330?-1400?) tarafından yazılmış en ünlü Çin klasik romanlarından biri, tarihteki üç krallık dönemini(M.S.220-280) anlatır. Üç güçlü politik gücün, Liu Bei, Cao Cao ve Sun Quan, arasında geçen karmaşık ve gergin kavgaları tanımlar ve bu dönemdeki büyük yetenek ve stratejiler üzerine odaklanır.

[17] Ming Hanedanlığından Yu Shaoyu tarafından yazılan *Doğu Zhou'nun Romanı*, Ming Hanedanlığından Feng Menglong tarafından tekrar gözden geçirilip, yazılmıştır ve Qing Hanedanlığından Cai Yuanfang tarafından son olarak gözden geçirilmiştir. İlkbahar ve Sonbahar Dönemi(İ.Ö.770-476) 500'den fazla yıllık bir tarihi kapsar.

[18] "*Yue Fei'nin Bütün Hikayesi*" Qing Hanedanlığından Qian Cai tarafından yazılmıştır. Hikaye, Güney Song Hanedanlığı dönemindeki, Çin tarihinin en önemli general ve aynı zamanda yurtsever kahramanı Yue Fei'nin (1103-1142) hayatını anlatır. General Yue Fei savaşlarda kendini kuzey istilacılarının karşısı olan Jin ulusundan görür. İşlemediği suçlar tarafından suçlanır, hapse gönderilir ve başbakan Qin Hui'nin savaş partisini tüm iptal etme çabalarına rağmen idam ettirilir. Yue Fei daha sonra bu suçlamalardan aklandı ve anısına bir tapınak inşa ettirildi. Dört dökme demir figür mezarı için yapıldı. Göğsü açık, elleri arkada ve diz çökmüş bu figürler Yue Fei'nin cinayetinden suçlu olmuş insanları anlatırlar. Yue Fei, devlete bağlılık alanında Çin kültüründe bir örnek haline gelmiştir.

[19] Bu alıntı, Qing hanedanlığında derlenmiş *Toplanmış Taoist Kutsal Kitapları*'nın özetinden alınmıştır.

[20] Bakınız [8].

[21] 10. ÇKP Hükümet Toplantısının sekizinci bölümündeki Mao'nun konuşmasından.

[22] Mao'nun orijinal kelimeleri Çince de cinas oluşturur: şemsiye tutan bir keşiş gibiyim ne Tao var ne de cennet.

[23] Jie, Xia Hanedanlığının son hükümdarının adıdır. (16. ve 11yy.lar arası) Her ikiside zorba olarak bilinir.

[24] Wen Tianxiang (1236-1283), güney Song Hanedanlığının bütünlüğünü korumak amacıyla Moğolistan askerlerine karşı savaşmış askeri bir komutandır. 9 Ocak 1283 yılında Moğollara teslim olmadığı için öldürülmüştür.

[25] *Mencius*'tan

[26] Mencius tarafından söylenmiş ünlü bir sözden: "yaşamda adalette benim arzum. İkisine birden sahip olamadığımda yaşamımın karı adaletimdir."

[27] Uluslararası Komünist duasından. Çince tercümesi tam olarak; "aslında hiçbir zaman bir kurtarıcı yoktu ve tanrıya da güvenmeyiz, mutluluğu yaratmak için kendimize güveniriz."

[28] Kuzey Wei'nin imparatoru Taiwu nam-ı diğer Tuo Tao (yaklaşık M.S.424-452).

[29] Tang Hanedanlığının imparatoru Wuzong nam-ı diğer Li Yan, (yaklaşık M.S.840-846).

[30] Kuzey Zhou Hanedanlığının imparatoru Wu nam-ı diğer Yu Yong, (yaklaşık M.S.561-579).

[31] Geç Zhou Hanedanlığının imparatoru Shizong nam-ı diğer Chairong, (yaklaşık M.S.954-959).

[32] 1960'ların ortasında Kültür Devrimi sırasında Çin'de kullanılan bir slogan.

[33] Beyaz Saray Tapınağı, Çin'deki ilk Budist tapınağı milattan sonra 68 yılında inşa edilmiştir. Doğu Han Hanedanlığında Yong Ping'in 11. yılı (25-220 M.S).

[34] Dai dilinde Beiyen'in kutsal kitabı Tanlan diye adlandırılır. Beiyen yarı tropik bir bitki olup palmye ailesine aittir. Kalın yapraklara sahip uzun bir ağaç olup güve yemez ve zor

kurur. Geçmiş zamanlarda daha kağıt icat edilmemişken Dai'nin ataları makaleleri ve mektupları yaprak üzerine yazarlardı. Yaprak üzerine yazılan kelimeler Beiyeye uyuşması diye adlandırılır ve üzerinde kutsal kitap, Tanlan bulunur. (Beiyeye kutsal kitabı)

[35] Fragrant Tepesi Parkı olarak ta adlandırılan Xiangshan Parkı Pekin şehir merkezinin 28 km. kuzeyinde yer alır. (17 mil) İlk olarak 1186'da Jin Hanedanlığında inşa edildi, daha sonra Yuan, Ming ve Qing hanedanlıkları sırasında imparatorun aileleri tarafından sayfiye yeri olarak kullanıldı.

[36] Ding Shu'nun *Bayraklara işlenen kaç tane kültürel kalıntı var*'ından

[37] Kızıl Muhafızlar, Büyük Kültür Devrimin uygulayıcılarından sivillere gönderme yaparlar. O dönemlerde birçoğu çocuktular.

[38] Pekin'den 15 km uzaktaki (9 mil) yazlık saray 800 yıldan fazla bir tarihe sahip Çin'deki en büyük ve en iyi korunan kraliyet bahçesidir.

[39] Louguan Tapınağı, Çin'deki ünlü Taoist tapınaktır. "cennetin altında kutsanan ilk yer" olarak sayılır. Tapınak, Zhongnan dağlarının kuzey tepesinde konumlanmıştır. Zhouzhi şehriden 15 km (9 mil), Xi'an şehriden ise 70 km. (42 mil) uzaklıktadır.

[40] Li, Çin'in uzunluk ölçüsü birimidir. (1 li = 0.5 km yada 0.3 mildir.)

[41] Tang hanedanlığı imparatoru Gaozu nam-ı diğer Li Yuan, (M.S.618-626) Tang hanedanlığının ilk imparatorudur.

[42] Çalışanlar grubu (Renmin Gongshe), 1958'den 1982'ye kadar olan dönemde Çin Cumhuriyetinde kırsal kesimdeki üç yönetim seviyesinden en yükseğidir. Bu grup, komünler, yönetsel, politik ve ekonomik işlevlere sahiptiler. En büyük toplayıcı grup daha sonra üretim ekibi ve üretim takımlarına bölünür. 1982'den sonra siyah mekanlarıyla yer değiştirmiştir.

[43] Bakınız [36].

[44] Mahayana Mahaparinirvana vecizeleri Buda'nın son Mahayana vecizesi olduğunu iddia eder ve erken hayatının son gününde söylenmiştir.

[45] Taisho Tripitaka Cilt T01, No. 7'den *Mahayana Mahaparinirvana Vecizeleri*. Geçici tercüme gelişime dikkat çeker.

[46] Bai Zhi'nin "*Çin Komünist Partisinin Dinleri Sindirme Teorisi ve Pratiği*" nden. Web adresi: <http://www.dajiyuan.com/gb/3/4/15/n300731.htm> (Çince)

[47] Mukti, hukuk öğretimi yada iletim anlamına gelir. Mukti ayrıca "kaybetme, koyverme, kurtuluş, liberasyon, serbest bırakma, özgür bırakma, bağlardan kurtulma ve özgür kalma, göçler arası serbestlik, karmadan, yanılısamadan ve acı çekmeden kurtulma" Nirvanayı işaret eder ve özgürlüğün Dhyāna (meditasyon) dan sağlandığını belirtir. Samsara'dan (reankarnasyon) kurtuluştur.

[48] Nirvana, Hinduizm yada Budizm'de mutlu barış, acıların arkasındaki uyum ve kişisel varlığın tutku durumudur; dış ruh ile bir olma hali.

[49] Devrim karşıtlarını sindirme kampanyası, 1951'lerin başında gizli toplulukların, dini grupların ve Kuomintang'ın (KMT) ilk üyeleriyle acımasızca mücadele eder.

[50] ÇKP'nin dediği gibi "Birleşmiş Milletler savaşıma direnme ve Kore'ya yardım" 1950'de patlak vermiştir. Batı'da genelde "Kore Savaşı" olarak da bilinir.

[51] Wu Yaozong (1893-1975) ve diğerleri, aynı isimli "Çin Hristiyanlığının Yeni Çin'in kurulmasında sarfettiği çaba" yada "Üç-Kendi yenilik bildirgesi" olarak da adlandırılan yayını 1950'de basmışlar ve "Üç-Kendi" kilisesi daha sonra kurmuşlardır.

[52] 1959'da inşa edilmiş toplantı salonu Tiananmen Meydanının batı yakasında kurulmuştur. Çin yurttaşlarının kongre mekanı olarak toplantı salonu olarak kullanılmıştır.

[53] Bakınız [46].

[54] Kesa cübbesi yada keşiş cübbesi

[55] Zhang Bojun (1895-1969) Çin demokrat partisine bağlı Çin Demokrat Derneğinin, ilk kurucularındandır. Kültür Devriminden sonra değişmeyen bir numaralı sağcılarındandır.

- [56] Song Hanedanlığının imparatoru Huizong nam-ı diğer Zhao Ji (M.S.1100-1126).
- [57] Ünlü Çin şairi ve Song hanedanlığı döneminin ünlü yazarı Su Dongpo, (M.S.1036-1101) “Song ve Tang Hanedanlığının sekiz büyük yazarı”ndan biridir.
- [58] Ming hanedanlığı döneminin ünlü ressamı Wen Zhengming, (M.S.1470-1559)
- [59] Ming hanedanlığı döneminin ünlü bilgini, ressam ve yazarı Tang Bohu, (1470-1523).
- [60] *Jin*, Çin’de ağırlık birimi olarak kullanılır. 1 jin= 0.5 kg yada yaklaşık 1.1 lb’dir.
- [61] Bakınız [36].
- [62] Tang hanedanlığının ünlü şairlerinden Meng Haoran (M.S.689 – 740)’ın şiirinden.
- [63] Tang hanedanlığının tarihteki en ünlü kaliografi Wang Xi Zhi (M.S.321-379)
- [64] Orjinal Lan Ting öndeyişi hattatlık kariyerinin ilk yıllarında Wang Xi Zhi tarafından yazılmıştır ve Çin kaliografi tarihinde çok iyi bilinen parçalardan biridir. (51 yaşında, M.S. 353)
- [65] Ming hanedanlığının ünlü yazarı ve şairi Wu Cheng’en (M.S.1506?-1582?) “Batıya Yolculuk”un yazarı ve dört Çin’li yazarın en çok bilinenlerindedir.
- [66] Qing hanedanlığının seçkin yazarlarından Wu Jingzi (M.S.1701-1754) “*Bilginler*”ın yazarıdır. (*Rulin Waishi, Bilginlerin Gayriresmi Tarihi* olarak ta bilinir.)
- [67] Ouyang Xiu (M.S. 1007-1072) tarafından yazılan roman “Tang ve Song hanedanlığının sekiz büyük romancısından” biridir. Ouyang Xiu kendini “yaşlı bir ayyaş” olarak adlandırır.
- [68] Kızıl Muhafızların alternatif adı.
- [69] Yongle ansiklopedisi yada Yongle Dadian için 1403 yılında Çin Ming hanedanlığı imparatoru Yongle tarafından komisyon oluşturulmuştur. Dünyanın ilk ve en büyük ansiklopedisi olarak değerlendirilmiştir. Proje üzerinde çalışan 2000 bilgin eski zamanlardan Ming hanedanlığına kadar 8000 metin üzerinde çalışmışlardır. Ansiklopedi 1408 yılında tamamlanmış olup 40 metre yüksekliğinde 22,000 elyazmasından oluşmaktadır.
- [70] ÇKP’nin kıdemli liderlerinden olan Lin Biao(1907-1971), Mao Zedong’un altında Çin Politbürosu’nun bir üyesi olarak, Başkan Yardımcısı (1968) ve Savunma Bakanı (1959) olarak çalışmıştır. Lin’e Çin’in Büyük Kültür Devrimi’nin mimarı olarak bakılmıştır. 1966’da Mao’nun halefi olması tasarlanmıştır, fakat 1970’te gözden düşmüştür. Çin’in dışına kaçmaya çalışmış fakat uçağı Moğolistan’a düşmüş ve ölmüştür.
- [71] “Liang Xiao” bir grup çalışan yazarı temsil eder ve Zhou Yiliang tarafından “büyük utanmazlık” adı altında bir mektup almıştır.
- [72] İmparator Qin Shi Huang (M.Ö. 259-210) nam-ı diğer Ying Zheng, birleşmiş Çin’in tarihteki ilk imparatorudur. Yasal kodları, yazılı dilleri, geçerlilik, ağırlık ve ölçüleri standartize etmiş ve büyük duvarın inşasını sağlamıştır. Bütün bu ölçüler Çin tarihi ve kültürü üzerinde büyük ve derin bir etki bırakmıştır. Konfüçyanizm ve Daoizm içeren yakılaşımı ve 460 konfüçyüs bilgininin diri diri gömülmesini emretmiştir. Daha sonra birçok tarih kitabında bu olaylar “kitapların yakılması ve konfüçyüs bilginlerinin gömülmesi” olarak nitelendirilmiştir. Kendisi ve Terra-cotta ordusu için büyük bir mozole yaptırmış ve bu da daha sonra dünyanın sekizinci harikası olarak kabul edilmiştir.
- [73] Mao Zedong’un yazılarından 1949-1976 (2. bölüm)
- [74] Mao’nun “Partinin çalışma stilini düzeltmek”ten (1942)
- [75] Mao’nun “Yan’an Forumundaki edebiyat ve sanat üzerine konuşmalar”ından.(1942)
- [76] Wu Xun (M.S.1838-1896) orjinalinde Wu Qi, Shandong Tangyi’de doğmuştur. Babasını küçük yaşta kaybetmiş ve ailesi yoksullaştırılmıştır. Annesini beslemek için yemek dilenmek ve çocuk dindarlığı dilencisi olarak nitelendirilmiştir. Annesi öldükten sonra dilenmek hayatını devam ettirmesinin tek anlamı olmuştur. Okulunu dilenmekten kazandığı paralarla bitirmiştir.
- [77] Hu Feng (1902-1985), bilgin ve edebi eleştirmen ÇKP’nin siyaset politikası doktrinine karşı çıkmıştır.1955’te partiden ihraç edilmiş ve 14 yıla mahkum edilmiştir.
- [78] *Mao Zedong’un (5. bölüm) seçilmiş işlerden* “birşeyler değişmeye başlıyor” (1957)

- [79] Qian Bocheng, Doğu Kültürü 4.basım (2000).
- [80] 4 Haziran öğrenci hareketi 15 Nisan- 4 Haziran 1989 arasında Çin'deki demokratik reformu savunan öğrenciler tarafından başlatılmıştır. Liberalizm ordusu tarafından sindirilmiş ve daha sonra uluslararası toplumda 4 Haziran Katliamı olarak adlandırılmıştır.
- [81] Parti yönetiminin her seviyesinin adli ve politik gücüyle Falun Gong'a acı çektirmek için oluşturulan birimi.
- [82] "Orijinal sınıf" teorisi der ki; kişi doğduğunda ailesinin sınıfıyla belirlenir.
- [83] Modern operanın "kırmızı fener efsanesi" şarkısından "model oyunu" Büyük Kültür Devrimi (1966-76) sırasında gelişmiştir.
- [84] *Mu*, Çin'de kullanılan bir alan ölçüsü birimidir. 1 Mu = 0.165 dönümdür.
- [85] "Üç temsilciler"e göre; Parti Çin'in gelişen üretim gücünü, Çin'in ilerlemiş kültürünün yönlendirilmesini ve Çinlilerin büyük bir çoğunluğunun ana meraklarını temsil etmelidir.
- [86] İlk Milli Çin Cumhuriyeti kongresi oturumu.(15 Eylül 1954)
- [87] "Kırmızı göz sendromu" batı ifadelerinde "yeşil göz" olarak geçer ve diğer insanları gördüğünde daha iyi çalışan, rahatsız ve adaletsiz hisseden ve de hep en iyi olduğunu düşünen kişiyi tanımlar.
- [88] Resmi "model oyunu" Büyük Kültür Devrimi sırasında gelişmiştir(1966-1976). Çin halk efsanesi, bir mağarada yaşayan, doğa üstü yeteneklere sahip, fazileti ödüllendiren, ahlaksızlığı ve kötülüğü cezalandıran Beyaz-Saçlı Kız adında bir ölümsüzün hikyesidir. "Modern" Çin drama, opera ve balesinde Çinli bir kız olarak tanımlanır. Bu kız kendisiyle zorla evlenmek isteyen zengin ve yaşlı toprak ağasını reddeden babası acımasızca öldürülünce kaçıp bir mağaraya saklanır. Yetersiz beslenmeden dolayı saçları beyazlar. Toprak ağaları ve halk arasındaki sınıf düşmanlığını kışkırtan "Modern" Çin dramaları için de en iyi bilinenidir.
- [89] Warfare tüneli (Didao Zhan) 1965 yapımı siyah beyaz bir film olup, ÇKP gerillalarının 1940'lardaki yeraltı tünellerinde geçen Merkez Çin'de Japon istilacılarına karşı mücadelesini anlatır.
- [90] Mayın savaşı (Dilei Zhan) 1962 yapımı siyah beyaz bir film olup, ÇKP gerillalarının 1940'lardaki Hebei ilinde Japon istilacılarına karşı mayınlarla mücadelesini anlatır.
- [91] Emperyal sivil servis araştırmaları için tavsiye edilen liberal kompozisyon değişmez ve fikirlerin yoksulluğu olarak bilinir.
- [92] Çin'de 1959-1961 tarihleri arasında yaşanan insanlık tarihindeki en büyük kıtlıktır. Kıtlıkta hesaplanmış "anormal değerler" 18 ile 43 milyon insanın öldüğünü göstermektedir.
- [93] Bakınız [7].
- [94] Mao Zedong tarafından (1942).
- [95] 4 Mayıs yürüyüşü modern Çin tarihindeki en büyük hareket olup 4 Mayıs 1919'da başlar.
- [96] Chen Guili *Huaihe Nehrinin Uyarısı* (1995)
- [97] Han Yu'nun (M.S.768-824) "*Li Yuan'ın Pangu'ya Dönüşünü Görmek İçin Öndeyiş*"i. "Song ve Tang Hanedanlığının sekiz büyük yazarı"ndan biridir.
- [98] Tao Yuanming (M.S.365-427) Çin edebiyatında büyük bir şair, Tao Qian olarak ta bilinir.